

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови**

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
**«НАУКОВИЙ СЕМІНАР З ПРОБЛЕМ ВИКЛАДАННЯ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»**
(Вибіркова)

Освітньо-професійна програма: Українська мова та література

Спеціальність: 014 Середня освіта

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Мова навчання: українська

Розробники: *Гуцуляк Тетяна Євгенівна*, доцент кафедри сучасної української мови, кандидат філологічних наук

Профайл викладача:

<http://clg->

phil.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/30deps/50modernukrlang/20empl/gutsulyak

<http://philology.chnu.edu.ua/?personnal>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=QGkHMZ8AAAAJ&hl=ru>

Контактний тел. **0372-58-48-32**

E-mail: t.gutsuliak@gmail.com; t.gutsuliak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle:

Консультації Очні консультації: за попередньою домовленістю;
розклад присутності: **вівторок 14. 30 – 15. 30.**
Онлайн-консультації (платформа Google Meet); розклад
консультації: **вівторок 14. 30 – 15. 30.**

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Практичний курс „**Наукового семінару з проблем викладання сучасної української мови**” належить до обов’язкових дисциплін у підготовці студентів-магістрантів. Він спрямований на детальний аналіз матеріалів шкільних підручників з української мови, методичних розробок, інтернет-ресурсів та ін. щодо визначення проблемних й актуальних для майбутнього вчителя-словесника питань у викладанні теоретичного матеріалу та його практичного засвоєння. Програма курсу та його теоретично-практичне наповнення передбачають розвиток критичного ставлення студентів до змісту навчально-методичної літератури й усвідомлення важливості наукової, творчо-пошукової діяльності в підготовці до майбутньої професії вчителя. Мета й завдання навчальної дисципліни спрямовані на формування теоретичних навичок і практичних умінь, необхідних для викладання української мови в ЗЗСО, а також для здійснення науково-дослідної роботи.

2. Мета навчальної дисципліни полягає в тому, щоб підготувати студентів-магістрантів до викладання української мови в школі, зосередивши зокрема увагу на проблемних питаннях, пов’язаних з вивченням таких розділів української мови, як лексикологія, фразеологія, лексикографія. Практичний курс наукового семінару сприятиме підготовці студентів до ґрунтовного, точного, цікавого й зрозумілого для певної вікової групи учнів викладу теоретичного матеріалу; його підкріплення вдалими прикладами та завданнями. Програма семінару зорієнтована й на те, щоб формувати цілісне розуміння важливості здобутих студентом теоретичних знань й практичних навиків для майбутнього викладання української мови в школі.

3. Пререквізити: для ефективного засвоєння навчальної дисципліни „Науковий семінару з проблем викладання сучасної української мови” студенти повинні набути знань із попередніх курсів, зокрема „Сучасної української мови (лексикологія, фразеологія, лексикографія)”, „Вступу до спеціальності”; „Вступу до мовознавства”, „Методики викладання української мови у ВІІІ”, „Інноваційні технології навчання у сучасній школі”.

4. Результати навчання.

У ході вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути:

Загальних компетентностей:

ЗК 1 Науково-дослідницька (НД) – уміння ефективно забезпечити проведення кваліфікованих досліджень у галузі лінгвістики та дидактики

викладання, виявити мовне явище, зібрати матеріал, систематизувати та описати його, розробляти актуальні проблеми сучасного галузевого мовознавства, теорії та методики викладання мови, користуватися різними методами і методиками наукового дослідження мовного матеріалу із застосуванням сучасної методології, використовувати у своїй діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію тощо.

ЗК 2 Когнітивна (КГ) – готовність до постійного підвищення освітнього рівня, потреба в актуалізації та реалізації особистісного потенціалу, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння, мотивація до саморозвитку й підвищення рівня кваліфікації.

ЗК 3 Інформаційна (І) – перманентне самозбагачення науково-практичними досягненнями в галузі філології, володіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, уміння користуватися друкованими та електронними джерелами інформації, обробляти її відповідно до мети і завдань педагогічного процесу.

ЗК 4 Соціальна (С) – здатність взяти на себе відповідальність, виявити лідерські якості, працювати в команді, виявити толерантність до різних етнокультур і релігій, уміння поєднувати особисті інтереси з потребами колективу і суспільства.

Фахових компетентностей:

ФК 1 Комунікативна (КМ) – уміння забезпечувати писемну і усну комунікацію у різних галузях господарства, науки і культури, застосовувати у процесі комунікативної діяльності різні типи обробки інформації (доповідь, реферування, анотацію, коментар, резюме), використовувати сучасні електронні мережі з метою ефективної комунікації.

ФК 2 Лінгвістична (Л) – досконале володіння літературними нормами української мови, використання її мовних засобів з різними комунікативно-прагматичними інтенціями.

ФК 3 Лінгводидактична (ЛД) – уміння виявляти труднощі засвоєння мови та шляхи їх подолання, визначати принципи і методи навчання відповідно до різних вікових й психолого-соціальних груп учнів, шляхи і засоби формування комунікативної компетентності.

ФК 6 Методична (М) – уміння забезпечити належний методичний рівень усіх форм занять, вибрати оптимальний метод навчання української мови та літератури з урахуванням психолого-педагогічної характеристики аудиторії та реалізувати його, методично забезпечити самостійну роботу учнів та студентів, використовуючи фахову літературу та сучасні джерела наукової інформації тощо.

ФК 6 Освітньо-виховна (ОВ) – уміння створити психолого-педагогічні умови для процесу навчання і виховання, проводити всебічну виховну роботу (патріотичного, морально-етичного, екологічного, правового, економічного спрямування) на заняттях усіх типів реалізувати виховну мету уроку (заняття) засобами української мови і літератури.

ФК 7 Прогностична (П) – уміння планувати і творчо конструювати навчальний процес загалом, а також процес навчання конкретного матеріалу з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей учнів, прогнозувати труднощі засвоєння навчального матеріалу та визначати оптимальні шляхи їх подолання.

ФК 8 Управлінська (У) – уміння керувати навчальним процесом, вносити до навчальних планів методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату навчання відповідно до мети володіння українською мовою та літературою; уміння удосконалювати навчально-виховну діяльність з урахуванням причин попередніх невдач та помилок учнів.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1 Володіння концепціями гуманітарних та суспільних наук та вміннями користуватися методами цих наук у різних сферах педагогічної та науково-дослідницької діяльності.

ПРН 2 Уміння користуватися науковою та науково-методичною літературою, аналізувати стан дослідження актуальних проблем професійної галузі.

ПРН 3 Уміння спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід провідних фахівців та в подальшому використовувати його прогресивні елементи у професійній діяльності.

ПРН 4 Здатність оперувати технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства.

ПРН 5 Уміння раціонально використовувати комп'ютерні технології для пошуку, опрацювання, систематизації, зберігання й передавання інформації.

ПРН 6 Уміння адаптуватись і визначати особисті цілі, виконувати різні ролі й функції у педагогічному колективі.

ПРН 7 Мотивація до постійного підвищення фахової компетентності, реалізації особистого творчого потенціалу.

ПРН 8 Досконале володіння українською мовою на рівні професійного і повсякденного спілкування.

ПРН 9 Володіння теоретичними знаннями з української мови, основними лінгвістичними категоріями, механізмами комунікації, а також історії української літератури та сучасних літературознавчих проблем.

ПРН 10 Володіння основними комунікативно-прагматичними стратегіями й тактиками мовленнєвої діяльності, основами культури усного й писемного мовлення, вміннями й навичками спілкування в різних дискурсивних ситуаціях відповідно до досвіду, інтересів та психологічних особливостей співрозмовників.

Очікувані результати навчання (фахові)

Внаслідок оволодіння практичним курсом *„Наукового семінару з проблем викладання сучасної української мови”*, **студент повинен знати:**

- зміст навчальної програми для 5–11 класів щодо розподілу матеріалу з лексикології, фразеології та лексикографії. Наповнення мовної змістової лінії програми та її зв'язок із пропонованими в підручниках видами завдань;
- проблемні питання викладання лексикології в 5 класі (визначення лексичного значення слова та специфіку основних принципів його тлумачення й ін.);
- проблемні питання вивчення лексикології й фразеології в 6 класі;
- специфіку залучення знань з лексикології й фразеології під час вивчення будови слова, морфології, а також на уроках зв'язного мовлення, зокрема в 7, 8 і 9 класах;
- особливості вивчення лексикографії в 5, 6 і 10 класах; типи словників, з якими мають працювати учні певної вікової групи;
- теоретично-практичне наповнення підручників та зміст науково-методичної літератури (фахових посібників, розробок, уміщених у спеціалізованих журналах);
- принципи написання та оформлення власних методичних розробок чи рекомендацій;

студент повинен розуміти:

- основні завдання навчальної дисципліни та її важливість для здобуття фаху;
- сучасні принципи та методологію навчального процесу в школі;
- важливість навчальної діяльності для майбутньої професії;

студент повинен вміти:

- обґрунтовано пояснювати основні термінологічні поняття зі сфери лексикології, фразеології та лексикографії;
- орієнтуватися в традиційних та нових концепціях, пов'язаних з названими розділами мовознавства;
- критично ставитися до змісту підручників та навчально-методичних посібників, опираючись на достовірні наукові чи практичні знання;

- використовувати у власній навчальній і педагогічній роботі лексикографічні джерела;
- встановлювати й розкривати практично зв'язок навчальної теми з аналізом художніх текстів, які учні паралельно вивчають з української та зарубіжної літератури;
- володіти сукупністю знань про структуру мовної системи, уміти оперувати цими знаннями у процесі професійної діяльності: аналізувати, зіставляти, групувати факти мови, використовувати методи відповідного лінгвістичного опису;
- організовувати та структурувати етапи самостійних науково-методичних пошуків;
- добирати наукову та методичну літературу, аналізувати та опрацьовувати її з метою використання для підготовки конспектів уроків та ін.;
- здійснювати цитування наукових та методичних джерел та використовувати апарат зносок.

5. Опис навчальної дисципліни

5. 1. Загальна інформація

Науковий семінар з проблем викладання сучасної української мови												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид Підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	5	10	4	120	3		30	—	—	86	4	Залік
Заочна	5	10	4	120	3		8	—	—	112	—	Залік

5. 2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	у тому числі					усього	у тому числі			
		п	інд	с.р.				п	інд	с.р.
1		4	6	7	8		10		12	13
Теми практичних занять	Змістовий модуль 1. Особливості викладання „лексичних” тем у школі. Проблемні випадки у вивченні лексичних значень слів, типів лексичних значень, семантичних відношень між словами									
Тема 1. <u>Аналіз навчальної програми,</u> затвердженої Міністерством освіти і науки, для 5–11 класів щодо розподілу матеріалу з лексикології та фразеології. Мовна змістова лінія програми та її зв'язок із пропонованими в підручниках видами усних і письмових робіт, спрямованих на використання вивченого теоретичного матеріалу.	4		4				2			4
Тема 2. <u>Особливості викладання тем з лексикології в 5 класі.</u> Виокремлення проблемних питань.	2		2							4
Тема 3. Аналіз підходів до пояснення лексичних значень слів. Методологія тлумачення <u>лексичних значень</u> з урахуванням інформації словників та власних знань про елемент дійсності, названий словом. Аналіз методичних розробок та напрацювання власних завдань, спрямованих на вироблення в учнів навичок до пояснення лексичних значень слів. Робота з підручниками для 5 класу.	4		8				2			10
Тема 4. <u>Розмежування однозначних та багатозначних слів. Прямі й переносні значення.</u>	4		4							6

Напрацювання рекомендацій щодо пояснення учням теоретичного матеріалу з визначених питань. Аналіз науково-методичної літератури.								
Тема 5. <u>Робота з лексикографічними працями на уроках з української мови в 5 класі.</u> Специфіка використання тлумачних словників, словників антонімів, синонімів, омонімів і паронімів. Напрацювання рекомендацій щодо можливих завдань, пов'язаних із залученням роботи зі словниками.	2		6					8
Разом за ЗМ1	16		24			4		32
Теми практичних занять	Змістовий модуль 2. Мовна змістова лінія програми щодо вивчення тем про походження слів української мови, їх поділу за ступенем уживаності та сферами використання							
Тема 1. Проблемні питання викладання лексикології та фразеології в 6 класі. <u>Поділ лексики української мови за походженням:</u> особливості та проблеми вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах. Дискусійність питань щодо виокремлення груп слів за походженням. Рекомендації щодо викладання у шкільному курсі мовної змістової лінії з цієї теми.	4		10			2		10
Тема 2. <u>Поділ лексики української мови за ступенем уживаності та сферами використання:</u> визначення проблемних питань, вибір оптимальних для учнів 6 класу завдань та мовного матеріалу для вивчення теми	2		6					8
Тема 3. <u>Формування знань учнів про лексичні помилки.</u> Типи лексичних помилок. Укладання словника (пам'ятки) „найуживаніших” лексичних помилок.	2		6			2		6
Тема 4. <u>Вивчення діалектної лексики на уроках з</u>			10					10

української мови. Зв'язок теми з аналізом текстів художньої літератури, яку учнів вивчають у 5–6 класах. Зв'язок з усним мовленням діалектоносіїв.								
Разом за ЗМ 2	8		32			4		34
Теми практичних занять	Змістовий модуль 3. Проблемні питання вивчення фразеології та лексикографії на уроках з української мови							
Тема 1. <u>Вивчення фразеології у 6 класі.</u> Проблемні питання. Зв'язок теми з аналізом текстів художньої літератури, яку учнів вивчають у 5–6 класах. Особливості використання вивченого матеріалу на уроках зі зв'язного мовлення в 7 класі. Специфіка вивчення фразеології у 10 класі. Розробка рекомендацій щодо викладу учням теоретичного матеріалу. Підготовка дидактичного матеріалу для укладання тематичних словничків українських фразеологізмів; словничків фразеологізмів у мові творів письменників, які учні вивчають упродовж 6–11 класів (українська і зарубіжна література).	2		12					14
Тема 2. <u>Проблемні питання вивчення лексикографії у 5–10 класах.</u> Особливості вивчення лексикографії в 10 класі. Опис сучасних лексикографічних джерел. Перекладні словники. Аналіз найновіших лексикографічних джерел (словників, довідників, у тому числі електронних) та напрацювання рекомендацій щодо їх впровадження в роботу на уроках з української мови, зокрема в 10 класі.	2		12					14
Тема 3. <u>Норми сучасної української мови.</u> Лексичні помилки. Робота над	2		6					8

виправленням лексичних помилок на уроках в 10 класі.								
Разом за ЗМЗ	6		30					36
Усього годин	30		86					112

5. 3. Зміст завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Аналіз мовної змістової лінії програми та її зв'язок із пропонуваними в підручниках видами усних і письмових робіт, спрямованих на використання вивченого теоретичного матеріалу з лексикології, фразеології та лексикографії.	4
2.	Виокремлення проблемних питань вивчення лексикології у 5 класі за змістом теоретичного матеріалу та його зв'язку з практичними завданнями.	2
3.	Аналіз методичних розробок та напрацювання власних завдань, спрямованих на вироблення в учнів навичок пояснювати лексичні значення слів. Робота з підручниками для 5 класу.	8
4.	Напрацювання рекомендацій щодо пояснення учням теоретичного матеріалу, пов'язаного з темами про однозначні та багатозначні слова; прямі й переносні значення слів. Аналіз науково-методичної літератури.	4
5.	Напрацювання рекомендацій щодо можливих завдань із залученням роботи з тлумачними словниками та словниками антонімів, синонімів й омонімів	6
6.	Визначити дискусійні питання щодо виокремлення груп слів за походженням (на матеріалі шкільних підручників та праць, рекомендованих для студентів-філологів). Вироблення рекомендацій щодо викладання у шкільному курсі мовної змістової лінії з цієї теми. Робота зі словниками іншомовних слів.	10
7.	Розробка завдань до теми про поділ лексики української мови за ступенем уживаності та сферами використання. Добирання оптимальних для учнів 6 класу лексичних одиниць для аналізу.	6
8.	Укладання словника (пам'ятки) „найуживаніших” лексичних	6

	помилки.	
9.	Вивчення діалектної лексики на уроках з української мови. Зв'язок теми з аналізом текстів художньої літератури, яку учнів вивчають у 5–6 класах. Зв'язок з усним мовленням діалектоносіїв.	10
10.	Розробка рекомендацій щодо викладу учням теоретичних відомостей з теми фразеологія. Підготовка дидактичного матеріалу для укладання тематичних словничків українських фразеологізмів; словничків фразеологізмів у мові творів письменників, які учні вивчають упродовж 6–11 класів (українська і зарубіжна література).	12
11.	Аналіз найновіших лексикографічних джерел (словників, довідників, у тому числі електронних) та напрацювання рекомендацій щодо їх впровадження у роботу на уроках з української мови, зокрема в 10 класі	12
12.	Робота над виправленням лексичних помилок на уроках в 10 класі.	6
Усього		86

Тематика індивідуальних завдань (4 год.)

Підготувати презентацію напрацьованих дидактичних матеріалів та рекомендацій щодо викладання однієї із запропонованих для самостійної роботи тем (за вибором студента).

6. Система контролю та оцінювання

Засоби оцінювання

- усне опитування;
- самостійні та контрольні роботи;
- реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень на практичних заняттях.

Форми поточного та підсумкового контролю

- модульні контрольні роботи;
- усні відповіді студента;
- письмові індивідуальні завдання;
- залік (усний або письмовий).

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота; тестування)			Кількість балів (залік)	Сумарна к-сть балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3		
20 балів Аудиторна робота – 5 балів. Результати контрольних і самостійних робіт – 15 балів <u>(для дистанційного навчання).</u>	20 балів Аудиторна робота – 5 балів. Результати контрольних і самостійних робіт – 15 балів <u>(для дистанційного навчання).</u>	20 балів Аудиторна робота – 5 балів. Результати контрольних і самостійних робіт – 15 балів <u>(для дистанційного навчання).</u>	40	100
Аудиторна робота – 10 балів. Результати контрольних і самостійних робіт – 10 балів <u>(для аудиторного навчання)</u>	Аудиторна робота – 10 балів. Результати контрольних і самостійних робіт – 10 балів <u>(для аудиторного навчання)</u>	Аудиторна робота – 10 балів. Результати контрольних і самостійних робіт – 10 балів <u>(для аудиторного навчання)</u>		

7. Рекомендована література

ОСНОВНА

1. Гуцуляк Т. Є. Поділ лексики української мови за походженням: особливості та проблеми вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах. Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. С. 116–126.
2. Дідух К. І. Збагачення мовлення школярів синонімами. *Початкова школа*. 1996. №8.
3. Єрмоленко С. І. Методика навчання лексики та фразеології на засадах лінгводидактичного принципу наступності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2016. № 2 (17). С. 103–109.
4. Жайворонок В. В. Запозичена лексика в українській мовній картині світу: Мова у слов'янському культурному просторі. Умань, 2002. 412 с.

5. Ковбасюк Л. А., Романова Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії: лекційні, практичні, самостійні модулі та тести: Навчально-методичний посібник для магістрів заочної форми навчання. Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. 96 с.
6. Лисиченко Л. А. Бесіди про рідне слово (слово і його значення). Харків, 1993. 136 с.
7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк: М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, З. П. Бакум, М. М. Барахтян, І. В. Гайдаєнко, А. Г. Галетова, Т. В. Коршун, А. В. Нікітіна, Т. Г. Окуневич, О. М. Решетилова. Київ: Ленвіт, 2004. С. 172–184.
8. Мовчун А. Лексика української мови з погляду її походження. *Початкова школа*. 1998. №6.
9. Новосьолова В. Методи, прийоми й засоби навчання в процесі формування лексичної компетентності учнів 5–7 класів. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 3. С. 19–23.
10. Парашин В. В. Українська мова. 5 клас. I семестр. Харків: Вид. група „Основа”, 2018. 112 с.
11. Розробки уроків з рідної мови для 6 класу 12-річної школи. I семестр. *Бібліотечка „Дивослова”*. 2006. № 8. С. 15–18.
12. Савицька В. П., Данилюк Л. А. Робота над лексичним значенням слова // *Початкова школа*. 1988. №10.
13. Седеревічене А. О. 100 завдань з лексики: методичний посібник. Біла Церква: КОІПОПК, 2012. 60 с.
14. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ: Вид-во укр. фітосоціологічного центру, 1999. 148 с.
15. Смовська О. Крилаті вислови і фразеологізми на уроках мови. *Початкова школа*. 1989. № 12.
16. Ужченко Т. Г. Дидактичний матеріал з української мови. Лексика і фразеологія: Посібник для вчителя. Київ: „Освіта”, 1992. 224 с.
17. Уроки української мови в 6 класі: орієнтовне календарно-тематичне планування, варіативні плани-конспекти уроків, методичні коментарі: методичний посібник для вчителя / О. П. Глазова. Київ: Видавничий дім „Освіта”, 2014.
18. Усатенко Т. П. Лексична семантика і розвиток мовлення учнів. Київ: Рад. Школа. 1984. 128 с.
19. Усі уроки української мови в 6 класі. I семестр / Є. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, С. В. Мунтян, І. А. Бондаренко. Харків: Вид. група „Основа”, 2014. 201 с.

20. Форостюк Т. В. Дидактичні й лінгвістичні основи вивчення лексики в початковій школі. *Молодий вчений*. 2016, № 5 (32). С. 386–389.
21. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості. Соціопсихолінгвістичний аспект. Автореф. дис. ... доктора філолог. наук. Київ, 1994. 16 с.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

1. Багмет А. Словник синонімів української мови / Ред. Л. Лужницький, Л. Рудницький. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1982. Т. 1 (А–П). XII, 465 с. (Пам'ятки української мови і літератури / НТШ; Т. 9).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь; ВТФ „Перун”, 2005. 1728 с.
3. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. Київ: Освіта, 2008. 320 с.
4. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Наукова думка. Т. 1: А–Г. 1982, 631 с.; Т. 2: Д–Копці. 1985, 570 с.; Т. 3: Кора–М. 1989, 552 с.; Т. 4: Н–П. 2003, 656 с.; Т. 5: Р–Т. 2006, 704 с.; Т. 6: У–Я. 2012, 568 с.
5. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. 3-є вид., допов. Київ: Довіра, 2006. 349 с.
6. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ: Укр. книга, 2000. 480 с.
7. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. 3-тє вид., опрацьоване і доповнене. Львів: БаК, 2008. 512 с.
8. Коваль А., Коптілов В. Крилаті вислови в українській літературній мові. Афоризми, літературні цитати, образні вислови. Вид. 2-е перероб. і доп. Київ: Вища шк., 1975. 336 с.
9. Коваль А. П. Спочатку було слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либідь, 2001. 312 с.
10. Кочерган М. П. Словник російсько-українських міжмовних омонімів („фальшиві друзі перекладача”). Київ: Академія, 1997. 400 с.
11. Новий словник іншомовних слів: близько 40 тис. слів і словосполучень / Уклад. Л. Шевченко. Київ: „Арій”, 2008. 672 с.
12. Полюга Л. М. Словник антонімів. Київ: Рад. школа, 1987. 173 с.
13. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови. 3-є вид., допов. і випр. Київ: Довіра, 2006. 510 с.
14. Полюга Л. М. Словник синонімів української мови. Київ: Довіра, 2001. 477 с.

15. Різників О. С. Одноримки. Словник омонімів та схожословів. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Тернопіль: Богдан, 2011. 408 с.
16. Різниченко О. С. Одноримки (словник омонімів та схожословів). Одеса: Друк, 2002. 408 с.
17. Словар українських виразів, перейнятих з мов туркських (Причинок до професорської діяльності д-ра О. Огоновського) / Подав О. Макарушка. ЗНТШ. 1895. Т. 5. С. 3–14.
18. Словник української мови: В 11-ти томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
19. Словник української мови / Кер. В. В. Німчук / Відп. ред. В. В. Жайворонок. Київ ВЦ „Просвіта”, 2012. 1320 с.
20. Словар чужих слів: 12000 слів чужого походження в українській мові / Зібр. З. Кузеля, М. Чайковський; Ред. З. Кузеля. Чернівці, 1910. 368 с.
21. Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
22. Словник чужих слів / Укл. З. Кузеля. Київ-Ляйпціг, 1918. 352 с.
23. Словник чужомовних слів / Упорядники: Бойків І., Ізюмов О., Калишевський Г. і Трохоменко М., репринт з 2-го перероб. видання 1955 р. (Вперше виданий у Харкові 1932 р.). Київ: Музей Івана Гончара; вид. фірма „Родовід”, 1996. 535 с.
24. Словник іншомовних слів / за редакцією О. С. Мельничука. Київ: Гол. ред. УРЕ, 1977. 776 с.
25. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.
26. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за редакцією С. Я. Єрмоленко. Харків: „Фоліо”. 2006. 622 с.
27. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: „Довіра”, 2006. 789 с.
28. Фразеологічний словник української мови: В 2-х книгах. Київ: Наукова думка, 1999. 984 с.
29. Фразеологія перекладів Миколи Лукаша: Словник-довідник / Уклали О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра. 2002. 735 с.
30. Юрченко О. С., Івченко А. О. Словник стійких народних порівнянь. Харків: Основа, 1993. 176 с.

8. Інформаційні ресурси

1. *Дивослово*. Українська мова і література в навчальних закладах. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/>
2. Журнал „Мовознавство”. URL: <http://www.inmo.org.ua/jm.html>
3. Журнал „Культура слова”. URL: <http://www1.nas.gov.ua/INSTITUTES/IUM/ELIBRARY/KS/Pages/>
4. Журнал „Українська мова”. URL: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/e-library/ukrajinska-mova/Pages/default.aspx>
5. Калинич О. В. Підготовка до ЗНО з української мови. Словник лексичних помилок та вправи з редагування. Київ: „Соняшник”. URL: <http://olesya12142111.blogspot.com/2019/01/blog-post.html>
6. Кейс-урок „Як реально вивчити будь-яку мову”. URL: <http://case.edufuture.biz/ua-case-yak-vivchiti-movu.html>; <http://refob.edufuture.biz/7w.html>.
7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2004. С. 172–184. URL: <http://filologukraine.ucoz.ua>
8. Науковий збірник „Діалектологічні студії” Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/dial-studiji/>.
9. Підручники ЗЗСО. URL: <https://gdz4you.com/pidruchnyky>
10. Словники України on-line. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
11. Українська мова: Енциклопедія. Київ: Вид-во „Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с. URL: <http://izbornyk.org.ua/ukrmova/um.htm>.
12. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. URL: <http://www.ulif.org.ua/>
13. Українська мова і література в школах України: науково-методичний журнал. URL: <https://library.pdpu.edu.ua/index.php/resursi>
14. Українська мова і література в школі. URL: https://journals.ua/prof/ukrainska_mova_literatura_v_shkol
15. Український педагогічний журнал. URL: <https://journals.ua/reader>
16. Урок української: науково-публіцистичний журнал-дайджест (1999–2008 pp.). URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN
17. 100 відеолекцій, представлених в 11 модулях, кожен з яких ґрунтовно розкриває всі теми шкільної програми з української мови та літератури, з них 35 уроків присвячено темам курсу української літератури; 4000 тестових завдань. URL: https://www.eduget.com/uk/course/zno_navchalno-metodichnij_onlajnkompleks_z_ukrainskoi_movi_ta_literaturi_dlya_uchniv_osnovnoi